

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

УДК 376:378

Кравчук О. Ю.

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), olha.kravchuk@nuos.edu.ua

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ

Стаття досліджує формування інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти, висвітлюючи концептуальні підходи, поточні виклики та напрями розвитку інклюзії в контексті модернізації освіти та забезпечення рівних можливостей для всіх студентів. Авторка аналізує сучасні концепції інклюзії, визначає бар'єри на шляху їх впровадження.

Ключові слова: інклюзивне середовище, заклади вищої освіти, концепції інклюзії, виклики впровадження, траєкторії розвитку.

Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти набуває все більшої актуальності в контексті модернізації вищої освіти та забезпечення рівних можливостей для всіх студентів. У сучасних академічних та соціально-економічних умовах університети сьогодні зобов'язані створювати умови, за яких кожен студент, незалежно від особливостей освітніх потреб, має реальний доступ до навчання, повагу до власного темпу навчання та можливості реалізувати свій академічний потенціал. Попередують завдання не лише технічної адаптації матеріально-технічної бази, але й глибокої трансформації освітньої культури, політик та практик оцінювання.

Сьогодні базові концепти передбачають низку підходів до організації навчального процесу: інклюзивна педагогіка як філософія освіти, де множинність навчальних потреб розглядається не як перешкода, а як ресурс для збагачення навчального середовища; з огляду на це, універсальний дизайн освіти як стратегія передбачуваного доступу для всіх клієнтів освітнього процесу; причому адаптивне навчання, яке динамічно підлаштовується під індивідуальні темпи та стилі мислення студентів; нарешті, міждисциплінарні моделі підтримки, що поєднують зусилля різних служб університету (психологічна служба, кафедральні центри доступності, служби академічної підтримки) та зовнішні стейкхолдери (громадські організації, бізнес-партнери, регіональні освітні мережі) [1].

Всі ці підходи спрямовані на створення середовища, де різноманітність навчальних потреб визнається як ресурс, а не бар'єр: з іншого боку, це означає не лише технічну адаптацію навчального процесу, а й зміни в культурі навчання, де кожен студент має відчувати себе бажаним та здатним досягати успіху.

Не слід забувати, що в рамках адаптації інфраструктури визначаються ключові вимоги до викладацького складу та академічної політики. Адже ці основні умови мають забезпечувати фізичну доступність приміщень та матеріальної бази, але також й цифрову доступність: адаптивні формати подання матеріалів, синхронний та асинхронний формати

навчання, субтитрування, аудіодопомога та інклюзивні платформи. Викладацький склад вимагає системного професійного розвитку: обов'язкові курси з інклюзивної освіти для всіх викладачів, спеціалізовані тренінги з проведення адаптивних занять, використання універсального дизайну освіти при розробці навчальних програм та оцінювання. Академічна політика університету має передбачати раннє виявлення потреб студентів, чіткі процедури звернення за підтримкою, прозору систему оцінювання та зручні траєкторії навчання, що забезпечують рівний доступ до освітніх можливостей без зниження вимог до якості освіти.

Проте практична реалізація цих принципів стикається з різними перешкодами:

- відсутністю достатнього кадрового потенціалу до потреби стабільного фінансування й координації між структурами.

Викладацький склад потребує системного професійного розвитку:

- обов'язкові курси з інклюзивної освіти для всіх викладачів, спеціалізовані тренінги з проведення адаптивних занять, використання універсального дизайну освіти при розробці навчальних програм та оцінювання;
- академічна політика університету має передбачати раннє виявлення потреб студентів, чіткі процедури звернення за підтримкою, прозору систему оцінювання та зручні траєкторії навчання, що забезпечують рівний доступ до освітніх можливостей без зниження вимог до якості освіти.

Фінансове забезпечення та стійкість інклюзивних практик:

- потреби у ресурсах на адаптивні технології, навчальні матеріали, переклади, технічну підтримку та зручні форми оцінювання вимагають стабільного фінансування та прозорих механізмів моніторингу ефективності.

Необхідність стандартизованого моніторингу якості та міжсекторальної координації полягає в

запровадженні єдиного набору критеріїв оцінювання, прозорих процедур звітності та активної взаємодії з регіональними владними структурами, школами та громадськими організаціями для узгодження політик та практик [1; 2].

У контексті зусиль зменшення опору змінам важлива робота зі зменшення упереджень серед студентського складу та викладацького корпусу, зокрема через освітні кампанії, участь студентських ініціатив, практичні демонстрації ефективних інклюзивних практик та прозоре висвітлення переваг інклюзії для всього освітнього процесу.

Також сьогодні можна говорити про траєкторії розвитку, які чітко підкреслюють інтеграцію інклюзії у стратегічні плани вищої освіти та регіональні партисипативні моделі:

- формування регіональних та міжвідомчих мереж підтримки, які об'єднують університети, школи та громадські організації для обміну досвідом, ресурсами та найкращими практиками;
- впровадження універсального дизайну та адаптивних освітніх технологій як системних стандартів, що забезпечують рівний доступ до навчання незалежно від фізичних, сенсорних чи навчальних обмежень;
- підвищення кваліфікації спеціалістів з інклюзії та створення центрів підтримки всередині університетів, які координуватимуть роботу з

адаптивними технологіями, оцінюванням та реабілітаційними заходами;

- формування чітких критеріїв оцінювання ефективності практик інклюзії на рівні кафедр, факультетів (інститутів) і університетів з використанням як кількісних, так і якісних показників, що дозволяють відстежувати реальні результати для студентів. Такі підходи забезпечують стійке підґрунтя для розвитку інклюзивного освітнього середовища вищої освіти в цілому, де політики та практики узгоджуються з регіональними потребами та цінностями суспільства [3].

Отже, необхідність скоординованої політики та практик в закладах вищої освіти: від нормативно-правових засад до ресурсного забезпечення, від дизайну процесів навчання до моніторингу результативності, є головною умовою, щоб інклюзія стала не випадковим доповненням, а інтегрованою цінністю освітнього процесу та складовою модернізації системи вищої освіти.

Література

1. Аква Е., Філіппу К. (2025). Інклюзивна політика та практика у вищій освіті: систематичний огляд літератури. Огляд освіти (RoE). Т. 13 (1).
2. Center for Applied Special Technology (CAST). (2018). *UDL Guidelines 2.2*. CAST.
3. UNESCO. (2020). *Inclusive Education: The UNESCO World Report*. UNESCO Publishing.

Kravchuk O., Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophie, Educational and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), olha.kravchuk@nuos.edu.ua

INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: CONCEPTS, CHALLENGES, AND DEVELOPMENT TRAJECTORIES

The article investigates the formation of an inclusive educational environment in higher education institutions, highlighting conceptual approaches, current challenges, and directions for the development of inclusion in the context of education modernization and the assurance of equal opportunities for all students. The authors analyze contemporary concepts of inclusion, identify barriers to their implementation.

Key words: inclusive environment; higher education institutions; inclusion concepts; implementation challenges; development trajectories.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155